

Asturia vzw

MUSIC FOR FREEDOM

RESULT 3: GUIDELINES FOR THE MANAGEMENT OF AUDIO MUSIC WORKSHOP IN PRISON

DUTCH VERSION

Agenzia Italiana
per la Gioventù

Erasmus+

Enriching lives, opening minds.

Erasmus+
Enriching lives, opening minds.

RESULT 3: GUIDELINES FOR THE MANAGEMENT OF AUDIO MUSIC WORKSHOP IN PRISON

Richtlijnen voor het beheer van
audiomuziekworkshops in de gevangenis

AUTEURS

Het tweede projectresultaat is ontwikkeld onder
begeleiding van **Aufbruch**
en de bijdrage van alle partners.

BELANGRIJKSTE BIJDRAGERS

Mario Bozzo Costa - **EFA**

Danilo Manganelli, Filippo Marcellini, Giuditta Nelli - **Arci Liguria**

Holger Syrbe, Benita Madarati, Sibylle Arndt - **Aufbruch**

Metin Onay- **Izmir**

Gert Hurkmans - **Asturia**

Alexandru Ursulescu - **CPIP**

Wij danken alle partners voor hun samenwerking en inzet,
die leidde tot de implementatie van een output die,
gedurende de loop van WP4,
werd uitgebreid naar aanvullende studiegebieden

Correctie door Erica Laperrier

INHOUDSTAFEL

1. Introductie	7
1.1 Methodologie en bronnen	8
1.2 Algemene stand van de techniek	9
2. Educatief	9
2.1 De Educatieve aanpak (schrijven/producen)	10
2.2 Educatieve en sociale gevolgen voor gedetineerden	12
2.3 Sterke punten en uitdagingen	13
2.4 Samenvatting van de implementaties van het laboratorium	17
3. Operationeel model voor workshop muziekproductie in de gevangenis	21
3.1 Ruimtelijke en technische vereisten	21
3.1.1 Studio apparatuur	23
3.1.2 Veiligheidsmaatregelen	25
3.2 Rollen en competenties van opleiders/jeugdwerkers	26
3.3 Gevangenen	28
3.3.1 Kader van bevoegdheden	29
3.3.2 Selectieprocedures en deelnemingsregels	30
3.4 Institutioneel kader	31
3.4.1 Model van overeenkomst/protocol met de penitentiaire inrichtingen	31
4. Conclusion and WP4	33

INTRODUCTIE

1. Introductie

Dit document, *“Guidelines for the Management of Audio Music Workshops in Prison”*, vertegenwoordigt de derde output van het M4F-project en dient als zowel een reflectief als een toekomstgericht instrument. Het brengt de theoretische, pedagogische en operationele kennis samen die is opgedaan in bijna de eerste twee en een half jaar van de projectuitvoering in vijf Europese landen: Italië, Turkije, Roemenië, Duitsland en België.

Het kerndoel is om een duidelijke, uitgebreide en overdraagbare reeks richtlijnen te bieden voor het ontwerpen, beheren en onderhouden van audiomuzieklaboratoria en workshops op basis van hiphop- en rapcultuur in correctionele omgevingen.

Dit rapport is bedoeld voor professionals en instellingen die geïnteresseerd zijn in het repliceren of aanpassen van het M4F-model, waaronder:

- Maatschappelijke organisaties en culturele verenigingen die op muziek gebaseerde educatieve interventies willen implementeren in gevangenissen;
- Correctionele instellingen die de integratie van creatieve, op vaardigheden gebaseerde programmering overwegen;
- Beleidsmakers en onderwijsexperts richtten zich op innovatie in het onderwijs en de rehabilitatie van gevangenissen.

Het document bouwt voort op en operationaliseert de eerste twee projectoutputs, het **R1 – Competence Framework for Hip Hop Music Production** en de **R2 – Training Manual for Audio Editing Methodologies and Technologies in Prison**.

Deze derde output, R3, evolueert op natuurlijke wijze uit R1 en R2 door inzichten uit het veld te integreren. Het legt de praktische lessen, aanpassingen en innovaties vast die plaatsvonden tijdens real-life experimenten in penitentiaire inrichtingen in het hele consortium. Met name de activiteiten van M4F waren baanbrekend in elke betrokken nationale context - er was geen eerdere gestructureerde ervaring met het implementeren van audioproductielabs op basis van hiphopcultuur (of niet) in gevangenissen of penitentiaire inrichtingen in deze landen.

Vanwege de diversiteit van nationale correctionele systemen en culturele contexten leverde de implementatie verschillende resultaten op en vereiste het lokale aanpassingen. Dit document heeft tot doel die ervaringen samen te vatten, een multicontextueel beeld te bieden en tegelijkertijd gemeenschappelijke praktijken en principes te extraheren.

Over het algemeen zijn deze richtlijnen niet alleen bedoeld om te documenteren wat er is gedaan, maar ook om te dienen als een schaalbaar model voor toekomstige initiatieven op het gebied van creatieve revalidatie, met muziek als middel om te leren, te expressie en re-integratie.

1.1 Methodologie en bronnen (WP2, WP3, monitoringdocumenten, enquêtes, resultaten, ecc)

De ontwikkeling van deze richtlijnen is gebaseerd op een empirisch onderbouwde methodologie uit meerdere bronnen die de volledige levenscyclus van het M4F-project weerspiegelt.

Het document is gebaseerd op een combinatie van theoretische kaders, praktische trainingsmethodologieën en empirische feedback die is verzameld tijdens de operationele fase in correctionele settings.

1. Resultaat 1 – Competentiekader voor de productie van hiphopmuziek (R1):
2. Resultaat 2 – Trainingshandleiding voor audiobewerkingsmethodologieën en -technologieën in de gevangenis (R2):

De monitoring was continu en participatief. Elke partnerorganisatie documenteerde hun voortgang met behulp van gedeelde rapportagesjablonen die op consortiumniveau zijn ontwikkeld. Voor het schrijven van dit verslag hebben we intensief gebruik gemaakt van de monitoringdocumenten.

Vanuit methodologisch oogpunt komt de kernbijdrage van dit document voort uit Werkpakket 3 (WP3), dat de experimentele inzet van de muziekproductiewerkshops in echte gevangenisomgevingen in vijf partnerlanden omvatte. Deze fase voorzag:

- Praktische validatie van de R1 en R2 frameworks;
- Contextspecifieke aanpassingen om tegemoet te komen aan nationale specifieke contexten;
- Gegevens en inzichten uit directe observatie, institutionele samenwerkingen en resultaten van deelnemers.

Gezien het transnationale karakter van het M4F-consortium - actief in Italië, Turkije, Roemenië, Duitsland en België - werd een vergelijkende methodologische lens toegepast om verschillen te begrijpen in:

- Correctionele infrastructuur en toegang;
- Institutionele steun en beperkingen;
- Culturele receptie van hiphop als educatief instrument;
- Logistieke haalbaarheid van de inzet van audiotecnologie.

Dit vergelijkende element heeft een belangrijke rol gespeeld bij het vormgeven van aanpasbare aanbevelingen die een reeks contexten kunnen dienen.

1.2 Algemene stand van de techniek

Op het moment van schrijven heeft het M4F-project de belangrijkste implementatiefase voltooid, met workshops voor muziekproductie die zijn opgezet en getest in penitentiare inrichtingen in vijf Europese landen: Italië, Turkije, Roemenië, Duitsland en België. Deze workshops, uitgevoerd door lokale partnerorganisaties, waren gebaseerd op het pedagogische kader dat in R1 werd geschetst en de operationele richtlijnen in R2.

Ondanks variaties in institutionele kaders, doelgroepen en logistieke beperkingen slaagden alle partners erin om:

- Het opzetten van basislaboratoria voor audioproductie met behulp van een Digital Audio Workstation;
- Het leveren van gestructureerde muziekeducatieprogramma's gericht op hiphop en rap;
- Ondersteuning van deelnemers bij het componeren, opnemen en produceren van originele tracks;
- Documenteren en monitoren van educatieve, emotionele en sociale effecten.

Elke nationale context bood unieke uitdagingen en kansen, variërend van jeugddetentieomgevingen tot reclasseringsomgevingen en voorzieningen voor jongvolwassenen. In de volgende hoofdstukken worden deze ervaringen in meer detail onderzocht en wordt een vergelijkende lens geboden voor wat werkte, wat moest worden aangepast en wat kan worden geleerd voor toekomstige replicaties.

2. Educatief

Dit hoofdstuk schetst de educatieve en pedagogische methodologie die tijdens het M4F-project is ontwikkeld en toegepast.

In de kern is M4F een initiatief dat is ontworpen om digitale muziekproductie te onderwijzen, met name in de context van penitentiare inrichtingen. De focus ligt op het in staat stellen van deelnemers om hiphop 'beats' te creëren, de instrumentale fundamenteën waarop rapteksten worden uitgevoerd.

De keuze voor hiphop is bewust en pedagogisch belangrijk. Als een genre dat geworteld is in zelfexpressie, culturele identiteit en sociaal commentaar, biedt hiphop een unieke educatieve waarde in omgevingen die worden gekenmerkt door uitsluiting, marginalisering en institutionele controle. Hoewel het M4F-project zich richt op beatproductie in plaats van het schrijven van teksten, zijn de twee elementen inherent complementair en versterken ze elkaar. We hebben ervaren dat de verbinding tussen schrijven en produceren een belangrijk onderdeel vormt van de algehele leerervaring en in dit hoofdstuk zal worden belicht.

Het eerste deel schetst de technische en pedagogische methodologie die is ontwikkeld voor het onderwijzen van muziekproductie, met bijzondere aandacht voor de praktijk van het schrijven van teksten, die wordt voorgesteld als een zeer complementaire component aan de op productie gebaseerde workshops.

Dit wordt gevolgd door een analyse van de educatieve en sociale effecten die worden waargenomen bij gedetineerden, verwijzend naar de competentiegebieden gedefinieerd in R1. Ten slotte wordt het hoofdstuk afgesloten met een vergelijkende samenvatting van de implementatiestatus in elk partnerland, waarmee de weg wordt geëffend voor verdere reflectie over operationele uitdagingen en beste praktijken.

2.1 De Educatieve aanpak (schrijven/producen)

Zoals uiteengezet in R1, vertegenwoordigt hiphop niet alleen een culturele stijl of muzikale voorkeur. Het is een pedagogisch model dat geworteld is in informeel leren, creativiteit, sociale reflectie en identiteitswerk. Onderwijs op basis van hiphop is vooral relevant voor contexten van sociale uitsluiting, zoals gevangenis, waar traditionele onderwijsmodellen vaak niet aanslaan.

Volgens R1 is hiphoponderwijs:

- **Cultureel gefundeerd**, gebaseerd op verhalen en uitdrukkingsvormen die resoneren met gemarginaliseerde jongeren en volwassenen;
- **Leerlinggericht**, waarbij deelnemers in een actieve creatieve rol worden geplaatst waar ze producenten van kennis en betekenis worden;
- **Procesmatig**, met de nadruk op leren door creatie, experimenteren en iteratie in plaats van uit het hoofd leren;
- **Relationeel**, vertrouwend op samenwerking, feedback van collega's en groepsdynamiek als aanjagers van leren;
- **Empowerment**, het bieden van tools om persoonlijke verhalen terug te winnen en onderdrukte of gestigmatiseerde identiteiten uit te drukken.

Deze kenmerken maken hiphop tot een ideaal kader voor gevangenisonderwijs. Hiphop biedt een weg voor herverbinding, door middel van cultuur, creativiteit en expressie, waardoor deelnemers zichzelf niet kunnen zien als passieve ontvangers van straf, maar als actieve scheppers van betekenis.

Hoewel M4F het schrijven van lyrieken niet formeel als onderdeel van het kerncurriculum opnam, werd de pedagogische waarde van schrijven, zoals beschreven in R1, herhaaldelijk in de praktijk gevalideerd.

Het schrijven van songteksten dient op verschillende manieren educatieve doelstellingen:

- **Ontwikkeling van taal en geletterdheid**: rijmen opbouwen, ritme en syntaxis gebruiken, woordenschat uitbreiden;
- **Verhalend denken**: het organiseren van persoonlijke verhalen, het reflecteren op ervaring en het uitdrukken van identiteit door middel van een tekst;
- **Emotioneel en sociaal leren**: emoties benoemen en verwerken, moeilijke ervaringen onder ogen zien en alternatieve toekomst bedenken;
- **Maatschappelijke en kritische betrokkenheid**: use of lyrics as a platform for self-representation, critique, and community belonging.

Het schrijven van teksten speelt ook een sleutelrol in wat R1 de "sociale dimensie" van competentieontwikkeling noemde, met name met betrekking tot zelfbewustzijn, communicatie en groepsinteractie. In veel partnerlanden merkten trainers op dat als deelnemers eenmaal een beat hadden gemaakt, ze deze instinctief wilden 'voltooien' door songteksten toe te voegen, zelfs als dit geen formeel doel was.

Dit versterkt wat R1 suggereerde: beatmaking en lyriek kunnen twee kanten van dezelfde educatieve medaille zijn. De ene bevordert de technische en cognitieve ontwikkeling; de andere faciliteert emotionele, taalkundige en verhalende expressie. Wanneer ze worden gecombineerd, bieden ze een holistisch creatief proces dat zowel de geest als de stem kan aanspreken, waardoor ze bij uitstek geschikt zijn voor correctionele contexten waar leerlingen vaak niet van beide zijn verbonden.

Hoewel het schrijven van teksten in veel M4F-workshops op natuurlijke wijze naar voren kwam als een aanvullende praktijk, was de kernfocus van het project, zoals ontworpen en gestructureerd, het on-

derwijzen van muziekproductie, met name het creëren van hiphopbeats met behulp van toegankelijke digitale tools. Dit was geen toevallige keuze: het beantwoordde aan meerdere educatieve, technische en institutionele overwegingen. Het produceren van muziek betreft deelnemers bij creatief, technisch en procedureel leren, waardoor het een unieke krachtige methode is voor revalidatie en ontwikkeling van vaardigheden in beperkte omgevingen. Het kan net zo goed gekoppeld worden aan inzetbaarheid.

De basis voor deze training werd gelegd in *R2 – Training Manual for Audio Editing Methodologies and Technologies in Prison*, een praktisch en flexibel curriculum opgebouwd rond vier progressieve modules.

De methodologie is ontworpen om te kunnen worden aangepast aan verschillende geletterdheidsniveaus, technische omstandigheden en tijdsbeperkingen, en werd verfijnd op basis van input uit de praktijk van trainers en instellingen.

Elke module draagt bij aan een bredere leerlijn, van inleiding tot onafhankelijke productie, en weerspiegelt zowel pedagogische principes als reële beperkingen in het gevangenisonderwijs. We zullen nu elke module kort doornemen, maar voor meer diepgaande en precieze informatie kunt u rechtstreeks de R2 raadplegen die gratis kan worden gedownload van de M4F-website (titels enigszins ingekort voor de duidelijkheid van het verhaal).

1) Module 1: Inleiding tot hiphopcultuur en muziektechnologie

Deze eerste module zet de toon door deelnemers in contact te brengen met de culturele fundamenteën van hiphop en een basisintroductie te geven tot de tools van digitale audioproductie. Het doel is om nieuwsgierigheid op te wekken en de technische opzet te demystificeren, vooral voor leerlingen die niet bekend zijn met muzieksoftware.

Belangrijkste educatieve functies:

- Introductie van de sociale oorsprong van hiphop, kernelementen (DJ-en, MCing, beatboxing, graffiti, breakdance) en waarden (verzet, identiteit, expressie);
- Leerlingen vertrouwd maken met de belangrijkste concepten in digitale muziek: samples, loops, tempo, maten, patronen;
- Het verkennen van de basisfunctionaliteiten van DAW's (bijv. Ableton Live, Audacity, Logic Pro) op een drukloze, verkennende manier.

2) Module 2: Een beat schrijven en arrangeren

Zodra de leerlingen de software-interface en de basisconcepten begrijpen, introduceert module 2 een gestructureerde beatcompositie. Deelnemers beginnen te experimenteren met het creëren van muzikale ideeën: het selecteren van drums, het arrangeren van patronen, het opbouwen van progressies.

Belangrijkste educatieve functies:

- Ontwikkelen van begrip van beatstructuur (intro, couplet, refrein, brug);
- Aanmoediging van ritmisch bewustzijn en patroonvariatie;
- Bevordering van besluitvorming en creatieve intentie;
- Introductie van basisconcepten van arrangement en songflow.

3) Module 3: Beat productie en ontwikkeling

Deze module richt zich op het verfijnen en opbouwen van complexiteit in de muziek van de leerling.

Het is het creatieve hart van het trainingsproces, waar de deelnemers hun technische vaardigheden en esthetisch oordeel verdiepen.

Belangrijkste educatieve functies:

- Werken met gelaagde composities (drums, baslijnen, melodieën, effecten);
- Het verkennen van textuur-, stemmings- en genreconventies (trap, drill, boom-bap, lo-fi);
- Experimenteren met automatisering, effecten (reverb, EQ, filters) en dynamiek;
- Het ontwikkelen van een persoonlijke “sound” en muzikale identiteit.

4) Module 4: Mixen en masteren (postproductie)

Deze laatste module laat leerlingen kennismaken met het polijsten en afronden van hun tracks, wat niet alleen de technische vaardigheden versterkt, maar ook trots en een gevoel van voltooiing geeft. Hoewel niet alle labs deze module volledig hebben afgerond, was de pedagogische waarde ervan duidelijk waar deze werd geïmplementeerd.

Belangrijkste educatieve functies:

- Het leren van de basisprincipes van gain staging, volume balancing en EQ;
- Inzicht in stereoveld, compressie en exporteren;
- Aanmoediging van reflectie, iteratie en uiteindelijke besluitvorming;
- Het creëren van presentabele, deelbare output.

2.2 Educatieve en sociale gevolgen voor gedetineerden

Een van de kernambities van het M4F-project was om na te gaan of creatief digitaal onderwijs, en met name op hiphop gebaseerde muziekproductie, zou kunnen dienen als een effectief hulpmiddel voor het ontwikkelen van sleutelcompetenties en zachte vaardigheden bij gedetineerden. De workshops waren niet alleen gericht op het aanleren van technische vaardigheden, maar ook op het bevorderen van persoonlijke ontwikkeling, sociaal re-integratiepotentieel en emotionele veerkracht.

Op alle pilootlocaties toonden de deelnemers betekenisvolle vooruitgang aan in verschillende van de transversale competenties die in R1 zijn geïdentificeerd. Deze omvatten:

- **Digitale competentie:** Leerlingen ontwikkelden praktische vaardigheden met behulp van DAW's (Ableton, Audacity, Logic Pro), leerden audiotracks te manipuleren, loops te maken, basiseffecten toe te passen en definitieve versies van hun beats te exporteren. Zelfs deelnemers met een lage digitale geletterdheid kregen meer vertrouwen in op software gebaseerde workflows.
- **Leren leren:** Veel deelnemers, vooral degenen met onderbroken of negatieve eerdere onderwijservaringen, gingen opnieuw aan de slag met leren via een niet-traditioneel proces in hun eigen tempo. Het iteratieve, trial-and-error karakter van beatmaking hielp bij het opbouwen van doorzettingsvermogen, reflectie en zelfcorrectie.
- **Creativiteit en initiatief:** Door originele beats te produceren, konden leerlingen creatieve beslissingen nemen, problemen in realtime oplossen en stilistische voorkeuren uiten, waardoor persoonlijk initiatief en experimenteren werden aangemoedigd.
- **Teamwerk en communicatie:** In groepssessies wisselden deelnemers feedback uit, werkten ze samen aan tracks en ondersteunden ze elkaars leerproces. Dit werd met name opgemerkt in Italië, Duitsland en België, waar peer mentoring informeel ontstond.

- **Zelfgevoel en identiteit:** Verschillende trainers rapporteerden zichtbare verschuivingen in het zelfvertrouwen, de houding en de bereidheid van de deelnemers om gedachten te delen, vooral wanneer teksten of vocale prestaties werden geïntegreerd.

Deze ontwikkelingen waren consistent, ongeacht de eerdere ervaring van de deelnemer met muziek of technologie.

In veel gevallen bood muziekproductie meer dan technisch leren, het bood een **ruimte voor emotionele verwerking, reflectie en ontlading**. Verschillende jeugdwerkers merkten op dat deelnemers hun beats gebruikten als soundtracks voor onuitgesproken verhalen, stemmingen of herinneringen. Toen het schrijven van teksten spontaan opkwam, schreven de deelnemers vaak autobiografische teksten, waarin ze thema's als familie, vrijheid, schuld en hoop verkenden. Zelfs in contexten waar teksten niet expliciet werden onderwezen, werden de beats zelf door trainers beschreven als "emotioneel geladen" of "diep persoonlijk".

Het non-verbale, ritmische karakter van muziekproductie stelde sommige deelnemers in staat zich uit te drukken zonder de barrières van taal of geletterdheid te confronteren. Trainers merkten op dat de structuur en herhaling in beatmaking leerlingen hielpen **emotionele regulatie te ervaren, vooral in momenten van opwinding of terugtrekking**.

De workshops boden de deelnemers ook een **gevoel van prestatie en een voorwaarts momentum, een onderbreking van passieve institutionele routines**. Het produceren van een compleet nummer, het horen afspelen ervan en het ontvangen van feedback zorgde voor een **vorm van tastbaar succes**. In Italië en België werden plannen ontwikkeld om tracks formeel te publiceren of openbare presentaties te organiseren, waardoor leerlingen een weg naar **externe erkenning kregen**.

M4F heeft aangetoond dat creatief digitaal onderwijs **de kloof tussen institutionele barrières en individueel potentieel kan overbruggen**, kan helpen om overdraagbare competenties op te bouwen, de motivatie te stimuleren en bij te dragen aan meer inclusieve leerecosystemen, zelfs in een context van achterstand.

2.3 Sterke punten en uitdagingen

In dit deel wordt een gestructureerde reflectie gepresenteerd over de belangrijkste sterke punten en toekomstige uitdagingen van het M4F-project. Gaat van de algemene troeven van hiphop als pedagogisch instrument naar de specificiteit van onze laboratoria.

STERKTES

De belangrijkste sterke punten in algemene onderwijsomgevingen zijn onder meer:

- **Culturele relevantie en toegankelijkheid:** Hiphop sluit aan bij leerlingen die zich vaak buitengesloten voelen van reguliere onderwijsmodellen. De wortels in gemarginaliseerde gemeenschappen maken het een ideaal startpunt om individuen opnieuw te betrekken bij het leren.
- **Lage toetredingsdrempels:** Er is geen voorafgaande muzikale opleiding vereist om te beginnen met produceren of schrijven, waardoor het inclusief is, ongeacht het formele opleidingsniveau.
- **Multidimensionaal leren:** Hiphop betreft tegelijkertijd emotionele, cognitieve en sociale domeinen en combineert artistieke expressie met persoonlijke ontwikkeling.
- **Procesgerichte methodologie:** Nadruk op trial-and-error, remixen en iteratie bevordert veerkracht, zelfreflectie en doorzettingsvermogen.

- **Keuzevrijheid en auteurschap van de leerling:** Deelnemers worden actieve makers van inhoud, verhalen en betekenis, niet alleen ontvangers van informatie.

Dit kader is op grote schaal toegepast in het niet-formele onderwijs in heel Europa en wereldwijd, met name in stedelijke jeugdprogramma's.

Wanneer toegepast in gevangeniscontexten, biedt hiphoponderwijs een uniek effectief antwoord op de structurele en psychologische barrières waarmee gedetineerden vaak worden geconfronteerd.

De implementatie van M4F valideerde verschillende van deze voordelen:

- **Emotionele en psychologische resonantie:** De thema's hiphop, verzet, identiteit, overleving en aspiratie weerspiegelen de geleefde ervaringen van gedetineerden en creëren een diepe emotionele betrokkenheid.
- **Structuur in chaos:** Het ritme, de herhaling en de formaliteit van beatproductie geven deelnemers een gevoel van controle en voorspelbaarheid in een anders rigide of chaotische institutionele omgeving.
- **Alternatief communicatiekanaal:** Voor mensen die worstelen met verbale expressie of emotionele regulatie, wordt muziek een veilige en krachtige uitlaatklep.
- **Rehabilitatie door creatie:** Creatieve expressie bevordert een gevoel van eigenwaarde en toekomstgerichtheid, die beide essentieel zijn bij re-integratieinspanningen.
- **Positieve groepsdynamiek:** Het inherent collaboratieve karakter van hiphop versterkt teamwerk, luisteren en wederzijdse steun, als tegenwicht voor het isolement dat gebruikelijk is in correctionele omgevingen.

M4F-workshops toonden aan dat zelfs deelnemers met disciplinaire dossiers of leerproblemen **in staat waren om te integreren in groepsleerprocessen** wanneer de structuur gebaseerd was op co-creatie en wederzijdse feedback.

De specifieke methodologie die via M4F is ontwikkeld en die in R2 wordt beschreven, bleek bijzonder geschikt voor de beperkingen en mogelijkheden van onderwijs in gevangenissen. De sterke punten, zoals waargenomen in de partnerlanden, zijn onder meer

- **Modulaire en aanpasbare structuur:** Het formaat met vier modules stelde trainers in staat om de diepte en het tempo van de inhoud aan te passen aan de technische capaciteit, groepsgrootte en institutionele tijdschema's.
- **Toegankelijke technologie:** Het gebruik van industriestandaard DAW's in combinatie met vereenvoudigde workflows zorgde voor zowel kwaliteitsresultaten als toegankelijkheid voor nieuwe gebruikers.
- **Stapsgewijze vaardigheidsopbouw:** De methodologie bouwt geleidelijk vertrouwen op, van loop-based verkenning tot volledige beatproductie, waardoor leerlingen vroeg succes kunnen ervaren terwijl ze nog steeds worden uitgedaagd.
- **Betrokkenheid door autonomie:** Deelnemers hadden creatieve vrijheid om hun eigen muzikale identiteit te ontwikkelen, genres te kiezen en verantwoordelijkheid te nemen voor hun projecten.
- **Flexibele rol van de trainer:** Trainers traden op als facilitators in plaats van instructeurs en ondersteunden het leren door aanmoediging, persoonlijke verbinding en gezamenlijke ontdekking - een benadering die zeer geschikt is voor correctionele dynamiek.

- **Tastbare resultaten:** Gedetineerden verlieten de workshops met voltooide tracks – concreet bewijs van prestatie dat met anderen kon worden gedeeld, het zelfvertrouwen vergrootte en emotionele afsluiting bood.

UITDAGINGEN

Hoewel de M4F-methodologie doeltreffend en aanpasbaar bleek, waren er verschillende uitdagingen in de verschillende nationale contexten. Deze uitdagingen ondermijnden de waarde van de aanpak niet, maar benadrukten kritische overwegingen voor toekomstige aanpassing, replicatie en schaalvergroting.

De gevangenisomgeving brengt inherente beperkingen met zich mee die van invloed zijn op elke educatieve of culturele interventie. In het geval van M4F waren de belangrijkste institutionele/gevangenisgerelateerde uitdagingen:

- **Beperkte toegang en verschuivende machtigingen:** Partners in Duitsland, Italië en België meldden wijzigingen in de planning of beperkingen op het gebruik van apparatuur als gevolg van intern beleid of administratief verloop.
- **Bureaucratische complexiteit:** Het opstellen van formele overeenkomsten (MoU's of ondersteuningsbrieven) vereiste vaak uitgebreide onderhandelingen en coördinatie tussen meerdere afdelingen (bijv. beveiliging, onderwijs, administratie).
- **Gebrek aan continuïteit:** In sommige contexten (bijv. Duitsland, Roemenië, Italië) verstoorde het verloop van deelnemers als gevolg van releasedata, overplaatsingen of disciplinaire maatregelen de leerstroom.
- **Beperkte institutionele prioritering:** In verschillende gevallen, ondanks aanvankelijke interesse, hebben de gevangenisautoriteiten prioriteit gegeven aan cultureel onderwijs ten gunste van veiligheidsoverwegingen of meer "traditionele" beroepsopleidingen.

Deze kwesties onderstrepen het belang van vroege betrokkenheid bij de leiding van de gevangenis, flexibiliteit in de planning en een sterke institutionele verankering vanaf het begin. In het volgende hoofdstuk zullen we hierop ingaan.

Het betrekken van een kwetsbare en vaak laaggeschoolde bevolking door middel van creatief digitaal onderwijs vereist pedagogische gevoeligheid en aanpassingsvermogen. We hebben twee belangrijke uitdagingen geïdentificeerd met betrekking tot de laboratoriumimplementatie vanuit pedagogisch oogpunt:

- **Lage basisgeletterdheid of digitale vaardigheden:** Het komt voor dat sommige lerenden nog nooit een computer hadden gebruikt of moeite hadden met lezen, waardoor trainers taken aanzienlijk moesten vereenvoudigen en visuele of tactiele leerstrategieën moesten gebruiken. Elke organisatie produceerde en printte tabellen en schema's in A3 met snelkoppelingen en algemene tips voor zowel het gebruik van de DAW als de computer.

Het lesgeven in muziekproductie wordt ook een cursus computervaardigheden.

- **Lage motivatie of aandachtsspanne:** Vooral in de vroege sessies aarzelden deelnemers met negatieve eerdere onderwijservaringen om deel te nemen of hadden ze geen vertrouwen in hun leervermogen.

Het leren produceren van een beat is als het leren van een ander, meer "klassiek" instrument (zoals een gitaar): het kost tijd en heeft een initiële leercurve die gevangenen kan afschrikken. Daarom heeft ETIC een methodologie ontwikkeld die in staat is om het gevoel van betrokkenheid vanaf het begin te maximaliseren.

Dit wordt bereikt door gedetineerden te voorzien van een professioneel geproduceerde beat, speciaal ontwikkeld voor het project, die als basis dient voor het leerproces. Bekijk de R2 voor meer informatie.

Het implementeren van muziekproductie in beveiligde omgevingen brengt ook specifieke technische en logistieke problemen met zich mee, waaronder:

- **Hardware- en softwarebeperkingen:** Sommige instellingen beperkten internettoegang of software-installatie. In België (gevangenis Merksplas) moest het team Audacity gebruiken in plaats van Ableton vanwege IT-beperkingen.
- **Beperkingen van de ruimte:** Akoestische kwaliteit, privacy en geluidsbeheersing ontbraken vaak. In Duitsland moest de mobiele studio-opstelling meerdere keren worden verplaatst.
- **Capaciteit van de trainer:** In een aantal contexten maakte de beperkte beschikbaarheid van trainers met zowel sociale/pedagogische als technische/muzikale vaardigheden de levering van de volledige methodologie complexer. Dit werd gesignaleerd in Roemenië en Turkije.
- **Tijdsdruk:** De korte duur van de sessies, onderbrekingen als gevolg van institutionele routines (headcounts, lockdowns, disciplinaire incidenten) en het over het algemeen beperkte karakter van de pilot maakten het in sommige landen moeilijk om alle vier de modules te voltooien.

Deze logistieke barrières bevestigen opnieuw de noodzaak van flexibele planning, minimal-tech alternatieven waar nodig, en de werving of training van multidisciplinaire facilitators die in staat zijn om zowel educatieve als technische domeinen te navigeren.

Een van de overkoepelende ambities van het M4F-project was het ondersteunen van inzetbaarheidstrajecten door middel van creatieve en digitale bijscholing. Hoewel de workshops de deelnemers met succes kennis lieten maken met digitale audioproductie en waardevolle transversale vaardigheden bevorderden, bleek het vertalen van deze competenties naar concrete professionele kansen aanzienlijk complexer.

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- **Moeilijkheid bij de brug tussen training in gevangenissen en externe arbeidsmarkten:** De meeste penitentiaire inrichtingen hebben geen gestructureerde follow-upmechanismen of partnerschappen met de creatieve/muziekindustrie die de overgang van gedetineerden van onderwijsdeelname naar toegang tot een echte baan zouden kunnen ondersteunen.
- **Lage formele erkenning van competenties:** Ondanks de echte ontwikkeling van vaardigheden, verlieten deelnemers het programma vaak zonder een formeel certificaat of accreditatie die op de arbeidsmarkt zou worden erkend, vooral in contexten waar beroepsopleiding nog steeds prioriteit heeft boven cultureel/creatief onderwijs.
- **Barrières als gevolg van strafbladen:** Zelfs zeer gemotiveerde personen kregen te maken met systematische discriminatie of juridische obstakels bij het zoeken naar werk op muziekgerelateerde gebieden (evenementenruimtes, jeugdcentra, media), waardoor het praktische nut van hun nieuwe vaardigheden werd beperkt.
- **Gebrek aan continuïteit na vrijlating:** Zonder gestructureerde re-integratieondersteuning verloren veel deelnemers de toegang tot tools, ruimtes of netwerken die nodig waren om muziek te blijven produceren nadat ze de instelling hadden verlaten. Slechts enkele pilots (bv. de permanente studio van Turkije of de Belgische track volwassenenonderwijs) beschikten over mechanismen om de continuïteit te garanderen.
- **Kloof in professionele mentoring:** Hoewel trainers effectieve opvoeders en facilitators waren, hadden maar weinigen directe banden met trajecten in de muziekindustrie die konden worden gemobiliseerd voor stages, optredens of blootstelling aan banen.

Deze uitdagingen benadrukken een cruciale volgende stap voor het M4F-model: het bouwen van gestructureerde bruggen tussen creatief onderwijs in gevangenissen en inzetbaarheid na vrijlating, door middel van certificering, partnerschappen met de creatieve sector en integratie met nationale of regionale arbeidsmarktdiensten. We werken momenteel aan dit vraagstuk, wat het doel is van WP4, het werkpakket van het uiteindelijke project

2.4 Samenvatting van de implementaties van het laboratorium

In de laatste alinea van dit hoofdstuk zullen we kort de verschillende laboratoria beschrijven.

Italië – Arci Ligurië

- **Implementatiecontext:** Uitgevoerd in Casa Circondariale van La Spezia onder een formeel Memorandum of Understanding (MoU) met de gevangenisadministratie.
- **Trainers en schema:** Onder leiding van Danilo Manganelli (kunstenaar/maatschappelijk werker) en assistent Filippo Marcellini. De lessen vonden twee keer per week plaats (ma/wo) plus uitgebreide schrijf- en opnamesessies.
- **Technische opstelling:** Gebruikte Ableton Live 12 met een volledig digitaal lab (Focusrite, MIDI-controllers, monitoren). Apparatuur volgde de R2-specificaties.
- **Curriculumdekking:** Modules 1-3 volledig geïmplementeerd; Module 4 (Mixer/Masteren) gedeeltelijk afgedekt. Inclusief persoonlijke projecten en ETIC remix oefeningen.
- **Deelnemersprofiel:** Volwassen mannelijke gedetineerden met verschillende muzikale achtergronden. Verbetering geregistreerd in bijna alle R1-gedefinieerde competenties.
- **Resultaten:** Produceerde zowel individuele als gezamenlijke tracks. Bevorderde technische vaardigheden, muzikale expressie en samenwerking.
- **Belanghebbenden en duurzaamheid:** Sterke betrokkenheid bij ALFA (regionaal agentschap voor vaardigheidscertificering), juridische experts en het nationale netwerk van Arci. Planning van muziekpublicatie en openbaar concert in Genua.

Het laboratorium van Arci Liguria werkte met een consistent weekschema en leverde alle drie de modules van de handleiding, met gedeeltelijke dekking van de laatste. Deelnemers gebruikten overal een door ETIC verstrekte referentiebeat, naast zelfgestuurde productieprojecten. De trainer paste de handleiding toe als een raamwerk en liet tegelijkertijd flexibiliteit in artistieke expressie toe. Remixtaken produceerden boom-bap en drill-achtige tracks met zang. Vaardigheidsbeoordelingen aan het begin en einde van de workshop toonden een duidelijke verbetering in de competentiegebieden van R1. Er was coördinatie met ALFA en juridische experts aan de gang om het openbaar delen van het werk van de gevangenen te reguleren, met stappen in de richting van auteursrechtregistratie, mogelijke vrijlatingen en belangenbehartiging op nationaal niveau via Arci.

Turkije – Reclasseringsdirectoraat İzmir

- **Implementatiecontext:** Uitgevoerd in de faciliteit van het reclasseringsdirectoraat van İzmir. Er werd een permanente studio met twee kamers gecreëerd, exclusief voor gebruik door M4F.
- **Trainers en schema:** Geleverd door Gürcan (ingenieur/opvoeder) en Metin (juridische professional met creatieve interesses). De sessies vinden drie keer per week plaats (ma/wo/vr, elk 3 uur).
- **Technische opstelling:** Volledig uitgeruste studio met MacBooks, Focusrite, MIDI-controllers, akoestische isolatie en Ableton Live.
- **Curriculumdekking:** Alle vier de R2-modules kwamen aan bod, met een adaptief tempo op basis

van groepsbetrokkenheid.

- **Deelnemersprofiel:** Zes jonge proefpersonen (4 mannen, 2 vrouwen in de leeftijd van 20-27 jaar), geselecteerd via motiverende interviews onder leiding van experts.
- **Resultaten:** Ontwikkelde DAW- en muziekcompositievaardigheden; versterkt teamwerk en zelfexpressie. Studio werd een positieve alternatieve ruimte binnen de correctionele setting.
- **Belanghebbenden en duurzaamheid:** Eerste contacten met universiteiten, ngo's en hiphopartiesten. Langetermijnplan voor continu gebruik van de studio ook buiten het project.

Het reclasseringsdirectoraat van İzmir richtte een speciale muziekstudio op, bestaande uit een klaslokaal en een akoestisch behandelde opnameruimte. De apparatuur werd efficiënt ingekocht, waarbij sommige hardware werd hergebruikt uit een ongebruikte studio in een andere penitentiaire inrichting. Hoewel er in deze fase geen officiële externe belanghebbenden werden betrokken, werd informeel contact gelegd met lokale NGO's en kunstenaars, en werden besprekingen met het ministerie van Onderwijs over certificering opgestart, maar niet afgerond.

Roemenië – CPIP

- **Implementatiecontext:** Workshop gehouden in de gevangenis van Timișoara, met behulp van een informele overeenkomst en mondelinge protocollen.
- **Trainers en schema:** Gegeven door gevangenisopvoeder Dan-Orest Nicolau en externe technicus Samuel Bogdan. Sessies vonden 3x per week plaats gedurende 4 maanden (totaal 50 uur).
- **Technische opstelling:** Lab uitgerust met pc's, MIDI-controllers, microfoons en Ableton Live.
- **Curriculumdekking:** Modules 1-3 volledig geïmplementeerd; Module 4 geïntroduceerd op een basisoniveau met aangepaste inhoud voor alfabetiseringsuitdagingen.
- **Deelnemersprofiel:** Vier volwassen mannelijke gedetineerden met beperkte digitale en geletterdheidsvaardigheden. Geselecteerd via aankondiging van de gevangenis en screening van opvoeders.
- **Resultaten:** Deelnemers kwamen voor het eerst in aanraking met muziekproductie. Aanzienlijke verbeteringen in zelfvertrouwen, teamwerk en zelfexpressie.
- **Belanghebbenden en duurzaamheid:** Het ontwikkelen van partnerschappen met culturele organisaties (bijv. PLAI, Ceva De Spus). Gericht op het opzetten van een ondersteuningsnetwerk na het project.

Het CPIP-lab in Timișoara heeft het R2-handboek aangepast aan de behoeften van een kleine groep gedetineerden met laaggeletterdheid en zonder voorafgaande muzikale opleiding. De instructie werd vereenvoudigd en visueel ondersteund, met een sterke nadruk op herhaling en hands-on oefenen. Hoewel het schrijven van teksten met succes werd geïntroduceerd, waren de deelnemers terughoudend om hun stemmen op te nemen. Beatproductie werd breder omarmd en leerlingen kregen geleidelijk vertrouwen in het gebruik van DAW's, het organiseren van geluidslagen en het experimenteren met loops en effecten. Module 4 werd op een inleidend niveau gehouden. De betrokkenheid van belanghebbenden begon tijdens de proeffase, waarbij de nadruk lag op partnerschappen met culturele ngo's in de regio Timișoara.

Implementatie:

Gezien de beperkte digitale en geletterdheidsvaardigheden van de deelnemers, stond het implementatieproces voor verschillende uitdagingen. Het leertempo was traag en constante ondersteuning van trainers was gedurende het hele programma noodzakelijk. Hoewel de deelnemers vooruitgang boekten bij het ver-

werven van zowel technische basisvaardigheden (zoals het maken van eenvoudige beats, het gebruik van digitale audiowerkstations en het stapelen van geluiden) als zachte vaardigheden (zoals samenwerking, creativiteit en het opbouwen van zelfvertrouwen), bleven ze afhankelijk van gestructureerde begeleiding. Tegen het einde van het programma waren ze in staat om met ondersteuning muziekproductietaken uit te voeren, maar ze konden het nog niet zelfstandig beheren of complexe projecten opstarten.

Terwijl de deelnemers bijvoorbeeld geleidelijk leerden om beats te creëren en muzikale structuren te organiseren, hadden ze nog steeds stapsgewijze hulp nodig om door de softwareomgeving te navigeren. Lees- en begripsproblemen beperkten hun vermogen om zich volledig bezig te houden met complexere aspecten zoals het schrijven van teksten of geavanceerde geluidsbewerking. Trainers pasten de methodologie aan door de nadruk te leggen op praktische, praktische activiteiten en instructies te vereenvoudigen.

Bovendien toonden de deelnemers terughoudendheid bij activiteiten waarbij vocale opname of openbare zelfexpressie betrokken was, en moesten trainers delen van het curriculum heroriënteren op instrumentale productie en non-verbale muzikale creativiteit. Samenwerken werd geïntroduceerd om peer learning te stimuleren.

Ondanks deze beperkingen is de workshop er over het algemeen in geslaagd een basis van digitale en creatieve competenties op te bouwen, naast verbeteringen in zelfvertrouwen en interpersoonlijke communicatie.

Germany - AufBruch

- **Implementatie Context:** Vanwege de beperkingen van de jeugdgevangenis werden er workshops gehouden in de Plötzensee-gevangenis en een jeugdcentrum in Berlijn.
- **Trainers en planning:** Geleid door een multidisciplinair team (artiesten, technici, projectmedewerkers). Wekelijkse sessies voor beide groepen (gevangenis + ex-gedetineerden), november 2024-maart 2025.
- **Technische installatie:** Flexibele mobiele studio met Logic Pro, MacBooks en draagbare akoestische materialen.
- **Dekking van het curriculum:** Inhoud aangepast: Groep 1 gericht op uitvoering en het maken van teksten; Groep 2 over technische aspecten. Modules die selectief worden toegepast vanwege verschillende vaardigheidsniveaus.
- **Deelnemersprofiel:** Groep 1: 12 jonge gedetineerden; Groep 2: 6 ex-gedetineerden. Velen hadden te maken met instabiliteit, gezondheidsproblemen of lage digitale vaardigheden.
- **Resultaten:** Groep 1 presenteerde met succes 11 live optredens; Groep 2 heeft basisproductievaardigheden opgedaan. Workshops legden de nadruk op empowerment, motivatie en creativiteit.
- **Belanghebbenden en duurzaamheid:** Ondersteund door medewerkers van Plötzensee, Theaterhaus Mitte, Gangway e.V. en berichtgeving in de media. Flexibel model dat geschikt is voor verschuivende institutionele toegang.

AufBruch heeft de implementatie ervan aangepast aan de veranderende toegang in het Berlijnse gevangenisstelsel door twee parallelle workshops te lanceren. Groep 1, in de Plötzensee-gevangenis, hield zich bezig met een gemengd format dat lichaamswerk, lyrische ontwikkeling en uitvoering combineerde. Groep 2, bestaande uit voormalige gedetineerden, ontmoette elkaar in Theaterhaus Mitte, maar had te maken met hoge uitvalpercentages als gevolg van onstabiele levensomstandigheden. In groep 1 produceerden de deelnemers originele teksten, leerden ze microfoons en studioapparatuur te gebruiken en traden ze op in 11 livepresentaties die werden bijgewoond door intern en extern publiek. Groep 2 voltooide een beperkt programma gericht op basis-DAW-bediening en zelfexpressie. De nabewerking werd voltooid door het personeel vanwege technische uitdagingen onder de deelnemers.

België - Asturia vzw

- **Implementatiecontext:** Uitgevoerd in de gevangenis van Merksplas en het CVO EduKempen voor volwassenenonderwijs.
- **Trainers en lesrooster:** Wendy Trimbos (in de gevangenis) en Jan Pypers (in het CVO). De cursussen werden twee keer per week gegeven (3 uur/sessie) gedurende twee opeenvolgende trainingscycli.
- **Technische opstelling:** Audacity gebruikt in de gevangenis en Ableton Live in het volwassenenonderwijs. Apparatuur omvatte laptops, MIDI-keyboards, koptelefoons en projectoren.
- **Curriculumdekking:** Modules 1-3 volledig geïmplementeerd; Module 4 is gedeeltelijk geïntroduceerd, aangepast voor technische beperkingen en taaluitdagingen.
- **Deelnemersprofiel:** Groep 1: gedetineerden geselecteerd via interviews; Groep 2-3: ex-gedetineerden/laaggeschoolde leerlingen. Allemaal beoordeeld aan de hand van het R1-framework.
- **Resultaten:** Deelnemers ontwikkelden audiobewerking, beatcreatie en samenwerkingsvaardigheden. Educatieve voordelen opgemerkt in zelfvertrouwen, luisteren en interactie met leeftijdsgenoten.
- **Stakeholders en duurzaamheid:** Sterke samenwerking met VOCVO en het Ministerie van België. Planning van nationale uitbreiding en onderzoek naar wettelijke rechten voor spoordistributie.

Asturië organiseerde drie iteraties van de workshop: één in de gevangenis van Merksplas en twee in het CVO EduKempen. Deelnemers waren laaggeschoolde leerlingen, waaronder huidige en voormalige gedetineerden. Aan het begin en einde van elke cyclus werden interviews afgenomen om de verwachtingen en resultaten te beoordelen. Groep 1 gebruikte Audacity vanwege de beperkingen van de gevangenissoftware, terwijl Ableton Live werd gebruikt in groep 2 en 3. Deelnemers selecteerden beats uit een gedeelde database en werkten aan individuele composities. Trainers moesten extra taal- en alfabetiseringsondersteuning bieden. Module 4 (mixen en masteren) kwam slechts gedeeltelijk aan bod. De betrokkenheid van belanghebbenden bij de onderwijsautoriteiten van de gevangenissen was aan de gang en de wettelijke kaders voor muziek distributie werden herzien.

1.4 Afsluitende gedachten over de implementatie

Het M4F-project heeft aangetoond dat digitale muziekproductie op basis van hiphop een krachtige, flexibele en cultureel relevante benadering biedt van onderwijs in gevangeniscontexten. Dit wordt versterkt wanneer de schrijfpraktijk wordt toegevoegd aan het productiegedeelte. Gebaseerd op een goed gedefinieerd pedagogisch kader (R1) en geleverd via een praktische, modulaire methodologie (R2), ondersteunden de workshops gedetineerden met succes bij het ontwikkelen van zowel technische vaardigheden als transversale competenties, waaronder creativiteit, samenwerking, zelfexpressie en digitale geletterdheid. De aanpak bleek bijzonder effectief bij het bereiken van personen die vaak worden uitgesloten van traditionele leeromgevingen, en bij het bieden van zinvolle ervaringen van prestatie, identiteitsverkenning en emotionele betrokkenheid. Het aanpassingsvermogen van de methodologie aan diverse institutionele omgevingen en de opkomst van ongeplande maar impactvolle praktijken zoals het schrijven van teksten, tonen de relevantie en schaalbaarheid ervan verder aan.

De uitvoering bracht echter ook belangrijke systemische en structurele uitdagingen aan het licht, met name op gebieden als institutionele toegang, de capaciteit van opleiders en pedagogische aanpassing voor laaggeschoolde lerenden. Het project heeft deze uitdagingen kunnen overwinnen en we hebben onze best practices gedeeld. Hoewel het project erin is geslaagd de deelnemers uit te rusten met concrete vaardigheden en creatief vertrouwen, blijft de overgang naar erkende professionele kansen moeilijk. Deze uitdagingen zullen worden aangepakt in WP4 van het project.

OPERATIONEEL MODEL VOOR WORKSHOP MUZIEKPRODUCTIE IN DE GEVANGENIS

3. Operationeel model voor workshop muziekproductie in de gevangenis

Het doel van dit hoofdstuk is om de technische, menselijke en institutionele voorwaarden te definiëren die nodig zijn om een muziekproductieworkshop te implementeren in een correctionele setting, op basis van de praktische ervaring van het M4F-project. Terwijl de voorgaande hoofdstukken zich richtten op de pedagogische en sociale impact van hiphoponderwijs, presenteert dit deel een gestructureerd, replicerbaar operationeel model dat als leidraad kan dienen voor overheidsinstanties, ngo's, opvoeders en penitentiaire inrichtingen die geïnteresseerd zijn in het toepassen van de M4F-aanpak.

Op basis van implementatiegegevens uit vijf Europese landen schetst dit hoofdstuk de ruimtelijke, technische en veiligheidsvereisten die nodig zijn om een workshop digitale muziekproductie veilig en effectief binnen de gevangenismuren te laten draaien. Het specificeert verder de competenties die van opleiders worden verlangd, het profiel en de selectieprocedures voor deelnemers, en de institutionele kaders die duurzame samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en penitentiaire administraties ondersteunen.

Het hoofdstuk is bedoeld als een praktisch naslagwerk voor replicatie. Het benadrukt de diversiteit aan benaderingen die met succes zijn geïmplementeerd in het M4F-partnerschap, terwijl het ook gemeenschappelijke noemers identificeert die essentieel zijn voor kwaliteit, veiligheid en educatieve impact. Elk deel bevat observaties die zijn afgeleid van implementatie- en monitoringrapporten in het veld, en is ontworpen om zowel proefinitiatieven als programmatische integratie op lange termijn van op muziek gebaseerd onderwijs in gevangenissen te informeren.

3.1 Ruimtelijke en technische vereisten

Het opzetten van een muziekproductielaboratorium in een penitentiaire inrichting vormt een complexe operationele uitdaging die de technische eisen combineert met de regelgevende, logistieke en veiligheidsvereisten van een gevangenisomgeving. Het M4F-project pakte deze uitdaging aan door een flexibel maar gestructureerd operationeel model te definiëren dat kon worden aangepast voor toekomstige implementaties door andere organisaties.

De hier gepresenteerde ruimtelijke en technische vereisten zijn het resultaat van een meerfasig samenwerkingsproces tussen M4F-partnerorganisaties en hun respectievelijke penitentiaire administraties. Elk nationaal team navigeerde door verschillende voorschriften, infrastructuuromstandigheden en institutionele culturen; Er ontstond echter een gedeelde methodologie op basis van praktijkervaring, die toekomstige replicaties kan informeren.

1) Plannings- en coördinatiefase

De eerste stap in elke setting betrof een gezamenlijke beoordeling van de beschikbare ruimte binnen de gevangenis of reclasseringsfaciliteit. Dit omvatte:

- Identificatie van een speciale of multifunctionele ruimte die tijdens vaste uren kan worden gereserveerd,
- Evaluatie van de basisvoorwaarden van de infrastructuur (elektriciteit, ventilatie, akoestiek, verlichting),

- Verduidelijking van institutionele toegangsprotocollen en fysieke controlemechanismen (bijv. sleutels, begeleiding van het personeel, werktijden).

In verschillende gevallen werden bestaande ruimtes aangepast voor creatief gebruik. Bijvoorbeeld:

- In Roemenië werd een voormalige radiatorruimte herbestemd en aangepast met een akoestische basisbehandeling.
- In Italië werd een gangruimte geherstructureerd tot een semi-permanent creatief lab, ondersteund door gevangenispersoneel.
- In Turkije werd een nieuwe, permanente studio met twee kamers gebouwd binnen de faciliteiten van het reclasseringsdirectoraat van İzmir, met een ruimte in klaslokaalstijl en een opnamecabine.

Deze opstellingen vereisten onderhandelingen en samenwerking met technisch personeel van de gevangenis, die infrastructuurupgrades ondersteunden (bijv. stopcontacten, bedrading) en ervoor zorgden dat de interne regelgeving werd nageleefd.

2) Institutionele behoeften en beperkingen

Vanuit het perspectief van de gevangenisadministratie moet de opzet van een muziekworkshop aan verschillende kernbehoeften voldoen:

- **Beveiliging en risicobeheer:** Alle apparatuur en software moeten voldoen aan de interne veiligheidsprotocollen. Dit kan inhouden dat de verbinding met internetnetwerken wordt verbroken, software vooraf wordt geïnstalleerd buiten de instelling, USB-poorten worden uitgeschakeld en dat alle verplaatsbare apparatuur na elke sessie wordt beveiligd.
- **Toegangscontrole en traceerbaarheid:** Bewegingen van deelnemers en externe trainers moeten worden geregistreerd. Apparatuurlogboeken, sessieschema's en opslagprocedures moeten transparant zijn en van tevoren worden overeengekomen.
- **Stabiliteit van routines:** De timing van de workshop moet passen binnen de institutionele kalender en overlapping met gevoelige periodes vermijden (bijv. veiligheidsoperaties, maaltijddistributie, enz.). De beschikbaarheid van kamers moet van tevoren worden gegarandeerd om last-minute annuleringen te voorkomen.
- **Institutionele aansprakelijkheid en duidelijkheid van de rollen:** De partnerorganisatie moet bewijs leveren van wettelijke naleving, verificatie van de identiteit van het personeel en duidelijke documentatie van verantwoordelijkheden. Het aanwijzen van een interne opleider of contactpersoon voor het personeel was een belangrijke succesfactor bij de meeste implementaties.

3) Functionele eisen voor educatief gebruik

De ruimte moet niet alleen voldoen aan institutionele beperkingen, maar ook voldoen aan minimumvoorwaarden voor pedagogische effectiviteit en creatief werk. Waaronder:

- **Akoestische overwegingen:** Hoewel volledige geluidsisolatie niet vereist is, moet de kamer minimale echo of externe ruis hebben om monitoring, mixen en opnemen met een redelijke helderheid van het geluid mogelijk te maken.
- **Meubels en indeling:** Tafels moeten geschikt zijn voor laptops, controllers en interfaces. De zitplaatsen moeten zowel individueel als groepswerk mogelijk maken, met zicht voor de trainer.
- **Elektriciteits- en hardwarebescherming:** Betrouwbare stroombronnen zijn van cruciaal belang. Waar mogelijk moeten overspanningsbeveiligingen en beveiligde kabelopstellingen worden geïnstalleerd.

- **Visuele hulpmiddelen en projectie:** In sommige landen (bijv. België, Roemenië, Italië) werden projectoren of monitoren gebruikt om visueel leren te ondersteunen, vooral in laaggeletterde groepen.

Kortom, de ruimte moet technisch functioneel, veilig en cognitief ondersteunend zijn, zodat leerlingen zich kunnen bezighouden met muziekproductietools in een omgeving die zowel veilig als stimulerend aanvoelt. Zelfs bescheiden ruimtes bleken, mits goed uitgerust en ondersteund, zeer effectief op de M4F-implementatielocaties.

In de volgende subparagrafen worden de specifieke configuraties van studioapparatuur beschreven die in het M4F-model worden gebruikt (sectie 3.1.1) en de beveiligingsmaatregelen en operationele waarborgen die ervoor zorgden dat de institutionele protocollen werden nageleefd (sectie 3.1.2).

3.1.1 Studio apparatuur

Het hart van het M4F-workshopmodel is het laboratorium voor digitale muziekproductie, afgestemd op de specifieke eisen van gevangenis- of reclasseringsomgevingen. De opstelling van de apparatuur moest aan meerdere criteria voldoen: draagbaarheid, naleving van de beveiligingsvoorschriften, pedagogische geschiktheid en schaalbaarheid. Elke partnerorganisatie stelde een lokaal laboratorium samen met behulp van een gedeelde basislijn van essentiële hardware en software, aangepast aan institutionele beperkingen en beschikbare infrastructuur.

Een standaardconfiguratie werd gedefinieerd door middel van veldexperimenten en werd toegepast op zowel vaste als mobiele opstellingen, afhankelijk van de nationale omstandigheden.

Minimale technische instelling (standaardconfiguratie)

Elk laboratorium was uitgerust met de volgende basiselementen:

Tabel 1 – Lijst van apparatuur

Uitrusting item	Functie	Specificatie / Opmerkingen
Laptop of desktopcomputer	Centrale voor het bedienen van DAW-software	Minimaal 8 GB RAM, Windows of macOS
Digital Audio Workstation (DAW)	Omgeving voor muziekproductie	Ableton Live, Logic Pro of Audacity (in beperkte instellingen, voor beperkte bewerkingen). In ieder geval is elke DAW prima.
MIDI Controller	Beatmaking en arrangementsinvoer	25- of 49-toetsen, met pads/knoppen voor flexibiliteit
Audio Interface	Externe geluidskaart voor microfoon/ hoofdtelefoon routing	Focusrite Scarlett of gelijkwaardig
Studio hoofdtelefoon	Individuele monitoring	Gesloten achterkant, geschikt voor gedeelde instellingen
Microfoon en standaard	Vocale of sample-opname (indien toegestaan)	Met popfilter en standaard
Kabels, adapters, stekkerdozen	Elektrische betrouwbaarheid en aansluiting van apparatuur	Volledig gelabeld en geïnventariseerd

Alle apparatuur werd geconfigureerd om te voldoen aan de veiligheidsnormen van de instelling: software werd buiten de gevangenis geïnstalleerd en getest; de internetverbinding was uitgeschakeld of beperkt; En gebruikersrechten waren vooraf ingesteld om ongeoorloofde wijzigingen of gegevensoverdracht te voorkomen.

In verschillende pilotsites, en met name in Italië, Turkije en het Belgische re-integratiecentrum, werden extra elementen opgenomen om de professionele kwaliteit en pedagogische veelzijdigheid van de labo's te verbeteren:

- **Monitorluidsprekers:** Gebruikt voor groepsluisteren en mixen in akoestisch geschikte ruimtes;
- **Akoestische behandelingsmaterialen:** Schuimpanelen en tapijten om reflecties in onbehandelde ruimtes te verminderen;
- **Projector of secundaire monitor:** ter ondersteuning van visuele instructie en DAW-demonstratie;
- **Geluidsisolerende schermen of cabines:** In Turkije werd een speciale opnameruimte ingericht voor een betere vocale productie.

Hoewel deze toevoegingen niet strikt noodzakelijk waren, verbeterden ze de leerervaring aanzienlijk, vooral toen de workshops overgingen in vocale uitvoering en remixproductie.

Wat de prijs betreft, is het moeilijk om een precieze schatting te geven, vooral nu op 25 april met de recente internationale tarieven. De gemiddelde prijs van de bovenstaande apparatuurlijst met 5 computers, 5 DAW's, 5 MIDI-controllers, 5 hoofdtelefoons bedroeg eind 2024 ongeveer 7.000 EUR.

Vermeldenswaard is het mobiele laboratoriummodel, dat door AufBruch in Duitsland is geïmplementeerd. Vanwege toegangsbeperkingen in jeugdgevangenissen en logistieke beperkingen in vaste installaties, stelde het team een draagbare studio samen die flexibel over meerdere locaties kon worden vervoerd en gebruikt.

Het mobiele lab omvatte:

- Lichtgewicht MacBooks met voorgeïnstalleerde Logic Pro en gelicentieerde plug-ins;
- Compacte MIDI-controllers (bijv. Akai MPK Mini) die in rugzakken passen;
- Opvouwbare microfoons en tafelstandaards;
- Een draagbare audio-interface en koptelefoon;
- Alle items worden opgeborgen in op maat gemaakte met schuim beklede reiskoffers, in overeenstemming met de institutionele voorschriften.

Dankzij deze configuratie konden trainers de studio binnen enkele minuten op- en afbouwen, in multifunctionele ruimtes werken (bijv. jeugdcentra, externe klaslokalen) en reageren op snel veranderende institutionele omstandigheden. Het maakte het ook mogelijk om met voormalige gedetineerden verder te trainen in re-integratieprogramma's buiten de gevangensmuren.

Het mobiele model toonde aan dat de M4F-aanpak kan worden afgeschaald zonder de kerndoelstellingen in gevaar te brengen, en blijft een zeer overdraagbare oplossing voor proefprojecten of instellingen met weinig middelen.

Elke partner was verantwoordelijk voor de aanschaf van apparatuur, de pre-installatie en de goedkeuring door de instelling. De belangrijkste operationele praktijken waren onder meer

Software activation and DAW configuration prior to entering the prison;

- Password protection and user account setup to limit access and prevent system modifications;

- Centralized sample libraries, loop packs, and templates preloaded to support the R2 curriculum;
- Inventory tracking of all physical items, with transport logs and serial number registration.

In sommige gevallen werd open-source of vereenvoudigde software (bijv. Audacity) gebruikt in faciliteiten met strenge IT-beperkingen (zoals in de Merksplas-gevangenis, België). In Roemenië werden extra visuele hulpmiddelen en toetsenbordstickers gebruikt om laaggeletterden te helpen bij het navigeren door de software.

3.1.2 Veiligheidsmaatregelen

Het runnen van een workshop voor digitale muziekproductie in correctionele omgevingen vereist een strikte naleving van beveiligingsprotocollen. Gevangenissen en reclasseringsfaciliteiten functioneren onder strikte regels met betrekking tot toegang, digitale infrastructuur en omgang met apparatuur. Het M4F-model is ontworpen met deze omstandigheden in gedachten en beveiligingscompliance werd systematisch geïntegreerd in elke fase van de implementatie, van apparatuurselectie tot sessiebeheer en opslag na de sessie. Hoewel de specifieke regels per land en instelling verschilden, werden de volgende gemeenschappelijke maatregelen als essentieel beschouwd voor de goedkeuring van de instellingen en de operationele continuïteit.

1) Digitale en IT-beveiliging

Muziekproductie is afhankelijk van laptops en software die risico's met zich mee kunnen brengen als ze niet goed worden gecontroleerd. Om inbreuken op de beveiliging of niet-conform gebruik te voorkomen, hebben alle partners de volgende digitale veiligheidsmaatregelen aangenomen:

- **Geen internettoegang:** Alle DAW's en voorbeeldbibliotheken waren vooraf offline geïnstalleerd. Op computers waren Wi-Fi-adapters uitgeschakeld of fysiek verwijderd.
- **Beperkingen voor gebruikersaccounts:** Computers zijn geconfigureerd met gebruikersprofielen met beperkte toegang om software-installatie, systeemwijzigingen of ongeautoriseerd bestandsbeheer te voorkomen.
- **Externe mediabediening:** USB-poorten waren uitgeschakeld of beperkt; externe USB-drives, cd's of SD-kaarten waren niet toegestaan, tenzij expliciet goedgekeurd.
- **Gegevensbescherming en back-up:** Projecten werden lokaal op het apparaat opgeslagen of, indien toegestaan, geüpload via gecontroleerde institutionele kanalen (bijv. in Italië en Turkije) door alleen geautoriseerd personeel. In sommige gevallen werden afgewerkte tracks geëxporteerd door trainers onder begeleiding.
- **Softwarelicenties:** Alle DAW's waren wettelijk gelicentieerd, van tevoren geactiveerd en vereisten geen online validatie tijdens het gebruik.

Deze voorzorgsmaatregelen zorgden voor volledige naleving van de interne IT-regelgeving, waardoor problemen met betrekking tot malware, gegevensoverdracht of systeemtoegang werden vermeden.

2) Controle van fysieke apparatuur

Om te voldoen aan de risicobeheervereisten van de gevangenis en de continuïteit van de sessies te waarborgen, werd alle apparatuur onderworpen aan strikte protocollen voor behandeling, opslag en toezicht:

- **Inventarislijsten:** Elk item (computer, kabels, controllers, microfoons, enz.) werd gecatalogiseerd met serienummers en voor en na elke sessie gecontroleerd.

- **Opslagprotocollen:** Apparatuur werd opgeslagen in een beveiligde ruimte of kast in de gevangenis, onder toezicht van aangewezen personeel. In sommige gevallen vervoerden externe trainers apparatuur in en uit onder dagelijkse toegangslogboeken (bijv. in het mobiele laboratoriummodel van Duitsland).
- **Etikettering en identificatie:** Alle apparaten werden zichtbaar gemarkeerd met project-ID's en eigendomsinformatie om de traceerbaarheid te garanderen.
- **Transportveiligheid:** Apparatuur werd vervoerd in beschermende koffers en in sommige gevallen vergezeld van gedetailleerde checklists die door het gevangenispersoneel werden gevalideerd bij binnenkomst en vertrek.

Deze maatregelen stelden de gevangenisdirecties gerust over de verantwoordingsplicht van het project en maakten het gemakkelijker om vertrouwen op te bouwen tussen personeel en facilitators.

3) Toezicht en toegangscontrole

In alle contexten werkten de M4F-workshops onder vooraf gedefinieerde toegangsregels om de veiligheid van de deelnemers en de instellingen te waarborgen:

- **Trainersaccreditatie:** Al het externe personeel was vooraf goedgekeurd door de gevangenisautoriteiten, met antecedentenonderzoeken, ID-goedkeuring en rolbeschrijvingen die vooraf werden ingediend.
- **Beweging van de deelnemers:** Het gevangenispersoneel coördineerde de begeleidings- en aanwezigheidsprocedures en zorgde ervoor dat de leerlingen onder gecontroleerde omstandigheden de ruimte aankwamen en verlieten.

4) Aanpassingsvermogen en institutioneel vertrouwen

M4F-partners hebben aangetoond dat onderwijsinnovatie mogelijk is binnen beveiligde omgevingen, op voorwaarde dat:

- Er wordt vanaf het begin een open dialoog gevoerd met het gevangenispersoneel,
- Institutionele regels worden volledig gerespecteerd, niet omzeild,
- Flexibiliteit is ingebouwd in het operationele model, waardoor realtime aanpassingen mogelijk zijn (bijv. het verplaatsen van sessies, het opnieuw configureren van toegang of het verkleinen van apparatuur indien nodig).

In de loop van de tijd leidde de consistente toepassing van deze waarborgen in verschillende contexten (bijv. Italië, Turkije, België) tot een groter institutioneel vertrouwen, en in sommige gevallen tot een grotere autonomie voor de workshops en uitgebreide ondersteuning van het gevangenispersoneel.

3.2 Rollen en competenties van opleiders/jeugdwerkers

De effectiviteit van het M4F-workshopmodel is geworteld in de competentie van degenen die het leveren. Zoals uiteengezet in R1 – Competentiekader voor hiphopmuziekproductie, gaat de rol van de trainer in deze context veel verder dan technische instructie. Het vereist een gemengd profiel, waarbij expertise op het gebied van muziekproductie wordt gecombineerd met educatieve en sociale faciliteringsvaardigheden, aangepast aan de realiteit van gevangenen en kwetsbare leerlingen.

Het R1-kader identificeerde en structureerde de rol van de opleider in drie onderling verbonden competentiedomeinen, die rechtstreeks zijn bevestigd door de implementatie-ervaring in de partnerlanden. Volgens R1 moet de effectieve trainer in een op hiphop gebaseerde gevangenisworkshop bekwaamheid aantonen op de volgende drie gebieden:

Tabel 2 – Competentiekaart opleider/jeugdwerker (R1 > R3)

R1 Competentiegebied	Focus in R3-richtlijnen	Typische trainersresultaten in de workshop
Technisch	Geavanceerd gebruik van digitale audiowerkstations, hardware-installatie, probleemoplossing, veilige IT-configuratie in de gevangenis.	Voert multi-track sessies uit; demonstreert opnemen, bewerken, basis mixen; Onderhoudt een conforme, veilige laboratoriuminfrastructuur.
Creatief	Hiphopbeat-ontwerp in verschillende genres; arrangement coaching; productie koppelen aan het schrijven van teksten.	Cureert referentiebeats; begeleidt deelnemers door middel van structuur, haak, dynamiek; past creatieve taken aan de groeps cultuur aan.
Transversale	Sessieplanning, steigers, formatieve feedback, voortgangsregistratie, documentatie voor evaluatie.	Produceert modulaire lesplannen; past de R1-competentiedescriptoren toe voor informele beoordeling; Blijft logboeken bijhouden.
Sociaal	Traumasensitieve facilitering, de-escalatie van conflicten, culturele mediation, netwerken met externe stakeholders.	Bouwt vertrouwen en veilige ruimte op; onderhandelt over regels met gedetineerden en personeel; onderhoudt contacten met gemeenschapspartners voor opties na de release.

Elk van deze domeinen wordt verder uitgewerkt in R1 door middel van competentie-eenheden en descriptoren, die geldig blijven als referentie voor de werving en voorbereiding van opleiders. De implementatiefase bevestigde dat het door R1 gedefinieerde trainersprofiel zowel **noodzakelijk als realistisch** is, hoewel het niet altijd beschikbaar is voor één persoon. De meeste partners hebben een model met **dubbele levering ingevoerd**, waarbij het volgende wordt gecombineerd:

- Een **technische leider** (bijv. een muziekproducent, geluidstechnicus of artiest), en
- Een **facilitator of opvoeder** (bijv. maatschappelijk werker, gevangenisopvoeder, jeugdwerker).

Voorbeelden zijn:

- **Roemenië:** Een gevangenisonderwijzer zorgde voor structuur en groepsmanagement, terwijl een geluidstechnicus de productieworkflow beheerde.
- **Duitsland:** Trainers hadden een artistieke achtergrond en ervaring met trauma-geïnformeerd werk, essentieel voor het opbouwen van vertrouwen met risicogroepen.
- **Italië:** De trainer was zowel een hiphopbeoefenaar als een sociaal opvoeder, nauw afgestemd op het ideale R1-profiel.
- **België en Turkije:** Trainers brachten een mix van volwasseneneducatie en technische ervaring, aangepast aan institutionele beperkingen en groepsdiversiteit.

R1 biedt een duidelijke kaart van de activiteiten van de trainer gedurende de levenscyclus van de workshop. De volgende belangrijke verantwoordelijkheden werden consequent in acht genomen:

Tabel 3 – In kaart brengen van activiteiten

Workshop Fase	Rol van de trainer (volgens R1)
Vorbereiding	Opzetten van software/hardware, aanpassen van inhoud, coördineren met gevangenis personeel
Levering	Begeleiden van muziekproductie, feedback geven, balanceren tussen groeps- en individueel werk
Versoepeling	Omgaan met groepsdynamiek, motiveren van leerlingen, aanpakken van gedrags- of emotionele problemen
Evaluatie	Informeel beoordeling van competentieverwerving, voortgangsregistratie, reflectieve gesprekken

Deze taken weerspiegelen de hybride rol van de trainer: deels facilitator, deels producent, deels opleider. Zoals opgemerkt in R1 en bevestigd in de definitieve implementatierapporten, blijft een grote uitdaging de beschikbaarheid van professionals die alle drie de competenties combineren. In veel nationale contexten ontbreekt het muziekproducenten aan pedagogische training, terwijl opvoeders mogelijk niet vloeiend zijn met muziektechnologie. Als zodanig moeten toekomstige implementaties:

- Mogelijkheden voor cross-training bevorderen (bijv. muziekproducenten die begeleiding bij jeugdwerk krijgen, en vice versa),
- Ontwikkel introductiemodules voor trainers op basis van R1- en R2-inhoud,
- Stimuleer uitwisseling en observatie door collega's tussen instellingen en landen.

Concluderend is het competentiekader voor de opleider zoals gedefinieerd in R1 operationeel valide en pedagogisch essentieel gebleken. Het moet worden gehandhaafd als het referentiepunt voor elke replicatie van het M4F-model en worden gebruikt als richtlijn voor werving, onboarding en voortdurende professionele ontwikkeling binnen creatief onderwijs in gevangenissen.

3.3 Gevangenen

De primaire doelgroep van het M4F-project bestaat uit gedetineerden, een populatie die wordt gekenmerkt door diverse sociaal-culturele achtergronden, vaak onderbroken onderwijstrajecten en hoge percentages sociale uitsluiting. Om in deze context een onderwijsprogramma aan te bieden, moeten de specifieke kwetsbaarheden en institutionele beperkingen worden erkend die zowel de leeromstandigheden als de betrokkenheid van de deelnemers vormgeven.

Gedetineerden zijn geen traditionele leerlingen. Ze opereren in een zeer gestructureerde en vaak bestraffende omgeving, met beperkte toegang tot technologie, inconsistente onderwijsgeschiedenissen en, in veel gevallen, emotionele of gedragsproblemen die verband houden met persoonlijk trauma of marginalisering.

De M4F-methodologie is ontworpen om inclusief, modulair en flexibel te zijn, waardoor het geschikt is voor deelnemers met een breed scala aan competenties, motivatieniveaus en leerstijlen. Dit deel schetst het kader van competenties die gericht zijn op gedetineerde leerlingen, en de selectie- en participatieprocedures die in het hele partnerschap zijn ontwikkeld om eerlijkheid, haalbaarheid en institutionele samenwerking te waarborgen.

3.3.1 Kader van bevoegdheden

De pedagogische strategie van het M4F-project was opgebouwd rond een specifiek competentiekader voor lerenden, zoals gedefinieerd in R1. Dit raamwerk is speciaal ontwikkeld ter ondersteuning van het ontwerp en de beoordeling van leren in gevangenissen, waar leerlingen zeer uiteenlopende educatieve, cognitieve en emotionele profielen kunnen presenteren.

Het R1-kader definieert competenties niet alleen in termen van technische vaardigheden, maar ook in relatie tot transversale en persoonlijke ontwikkelingsdoelstellingen. Het biedt een gestructureerd maar flexibel hulpmiddel voor het vormgeven van het leertraject van gedetineerden die zich bezighouden met muziekproductie.

Zoals uiteengezet in R1, is het competentiekader gestructureerd rond vier dimensies, die elk een afzonderlijk ontwikkelingsgebied weerspiegelen, niet in volgorde van belangrijkheid:

Tabel 4 – Competentiekaart gedetineerde / leerling (R1 > R3)		
R1 Competentiegebied	Focus in R3-richtlijnen	Waarneembare voortgang van de leerling
Technisch	DAW-navigatie op instapniveau; lus creatie; Basis opnemen en exporteren.	Kan tracks bewapenen, loops triggeren/klappen, volume/pan aanpassen, een ruwe mix laten stuiteren.
Creatief	Versla de constructie van proefpakketten; experimenteren met tempo, swing, FX; beats koppelen aan mogelijke songteksten.	Produceert een originele lus van 8-16 maten; varieert drum patronen; Selecteert geluiden die persoonlijke smaak/verhaal weerspiegelen.
Transversale	Teamwerk, doorzettingsvermogen, probleemoplossend vermogen, het volgen van workshopschema's en laboratoriumregels.	Komt op tijd; werkt samen in peer-listening kringen; zoekt hulp in plaats van fouten op te geven.
Sociaal	Zelfexpressie, identiteitsvorming, respectvolle samenwerking, positieve groepsdynamiek.	Shares volgen de oorsprong in groepsdiscussies; biedt constructieve feedback; rapporteert meer zelfvertrouwen en het gevoel erbij te horen.

Elk van deze dimensies is onderverdeeld in R1 in competentie-eenheden, met descriptoren en indicatief gedrag die door trainers werden gebruikt als informele referentiepunten tijdens de levering.

Zoals we al zeiden, benadrukt de R1 dat dit kader van toepassing moet zijn **op een breed scala aan leervaardigheden**, waaronder:

- Nieuwe gebruikers van computers of audioapparatuur,
- Personen met laaggeletterdheid of taalbarrières,

- Deelnemers met een geschiedenis van uitsluiting in het onderwijs of sociale marginalisering.

Als reactie hierop is de M4F-methodologie (gedetailleerd in R2) opzettelijk ontworpen om toegang op elk competentieniveau mogelijk te maken.

Deze structuur zorgde ervoor dat de workshop boeiend en zinvol bleef voor alle deelnemers, ongeacht of ze eerdere ervaring hadden met muziek, digitale vaardigheden of formele leeromgevingen.

Dit bevestigt de bewering van R1 dat competentieontwikkeling in creatieve digitale productie zowel haalbaar als meetbaar is in gevangenisomgevingen, wanneer de pedagogiek wordt aangepast aan de uitgangspunten van de leerlingen in de echte wereld.

3.3.2 Selectieprocedures en deelnemingsregels

Hoewel het M4F-model open en inclusieve participatie bevordert, vereiste de praktische implementatie in penitentiaire inrichtingen coördinatie met de gevangenisautoriteiten om duidelijke selectiecriteria en gedragsverwachtingen te definiëren. Het doel was om toegankelijkheid in evenwicht te brengen met veiligheid, groepscohesie en leereffectiviteit.

In het hele partnerschap werden de volgende gedeelde beginselen en procedures toegepast:

1) Selectiecriteria

- **Vrijwillige deelname:** Gedetineerden werden uitgenodigd om op vrijwillige basis deel te nemen; motivatie en nieuwsgierigheid werden meer gewaardeerd dan eerdere ervaringen.
- **Institutionele aanbeveling:** Deelnemers werden vaak geïdentificeerd in samenwerking met gevangenisopvoeders, maatschappelijk werkers of re-integratiemedewerkers op basis van gedragsstabiliteit, interesse in creatieve activiteiten en geschiktheid voor groepswerk.
- **Diversiteit van profielen:** Er was geen uitsluiting op basis van zinstype of opleidingsniveau; er werd gestreefd naar een evenwicht tussen leeftijd, achtergrond en ervaring.
- **Veiligheidsmachtiging:** In sommige omgevingen (bijv. gesloten instellingen) was een extra veiligheidscontrole vereist voordat gedetineerden toegang kregen tot technische apparatuur.

2) Regels voor deelname

- **Regelmatische aanwezigheid:** Van de deelnemers werd verwacht dat ze alle sessies bijwoonden, tenzij institutionele taken of noodsituaties tussenbeide kwamen.
- **Respectvol gedrag:** Aan het begin van elke cyclus werden basisregels opgesteld, waaronder respect voor leeftijdsgenoten, apparatuur en het leerproces.
- **Samenwerkingsgeest:** Hoewel individueel werk werd aangemoedigd, werden uitwisseling met collega's en gedeelde luistersessies in het format geïntegreerd.
- **Naleving van beveiligingsprocedures:** Deelnemers werden geïnformeerd over de gebruikslimieten (bijv. geen bestanden kopiëren, geen ongeoorloofd gebruik van computers) en kwamen overeen de institutionele beperkingen te respecteren.

In sommige gevallen, zoals in het Belgische CVO-traject, omvatte de deelname ook vervolgc componenten voor volwassenenonderwijs, waardoor lerenden de kans kregen om vaardigheden ook buiten de gevangenis te blijven ontwikkelen. In Duitsland maakte het mobiele labformaat het mogelijk om de activiteiten in re-integratiecentra met flexibelere selectiecriteria voort te zetten.

3.4 Institutioneel kader

3.4.1 Model van overeenkomst/protocol met de penitentiaire inrichtingen

De uitvoering van een workshop muziekproductie in een penitentiaire inrichting vereist een solide institutionele basis, te beginnen met een formele overeenkomst tussen de uitvoerende organisatie en de gastgevangenis.

Binnen het M4F-project namen dergelijke overeenkomsten verschillende vormen aan in verschillende landen, variërend van memoranda van overeenstemming (MoU's) tot steunbrieven of lokale samenwerkingsprotocollen, maar ze hadden allemaal een gemeenschappelijk doel: het duidelijk definiëren van de wettelijke, operationele en logistieke voorwaarden waaronder de workshops konden worden uitgevoerd in justitiële instellingen.

Op basis van deze ervaring raden we elke organisatie die soortgelijke activiteiten in gevangenisomgevingen wil opzetten, aan om ervoor te zorgen dat hun overeenkomst een aantal essentiële elementen omvat.

De overeenkomst moet beginnen met het identificeren van de twee ondertekenende partijen: de uitvoerende organisatie (meestal een ngo, culturele vereniging of opleidingsaanbieder) en de gevangenis of penitentiaire inrichting. Beide entiteiten moeten duidelijk worden omschreven in hun rechtsbevoegdheid, ter bevestiging van hun bevoegdheid om een dergelijke overeenkomst aan te gaan.

Hierna is het belangrijk om een korte preambule te geven die de context van het project schetst. Dit omvat een verwijzing naar het financieringskader, indien van toepassing, het doel van de samenwerking en de aard van de uit te voeren activiteit. In dit geval het geven van workshops muziekproductie gericht op gedetineerden als onderdeel van een bredere educatieve en rehabilitatieve inspanning.

Een centraal onderdeel van de overeenkomst moet de verwijzing zijn naar de apparatuur die in de faciliteit wordt geïnstalleerd. Een volledige inventaris wordt meestal bij het protocol gevoegd, inclusief laptops, MIDI-controllers, hoofdtelefoons, audio-interfaces en al het benodigde ondersteunende materiaal.

In het protocol moet worden gespecificeerd dat alle apparatuur eigendom blijft van de uitvoerende organisatie, gratis wordt verstrekt en uitsluitend mag worden gebruikt voor educatieve doeleinden die in het kader van het project zijn gedefinieerd.

In het document moeten dan de wederzijdse verantwoordelijkheden van elke partij worden uiteengezet.

Aan de kant van de gevangenis omvat dit meestal het ter beschikking stellen van een geschikte ruimte voor de workshops, het plannen van regelmatige sessies in coördinatie met de gevangenisroutines, en het aanwijzen van een contactpersoon of contactpersoon voor het personeel die de logistieke coördinatie zal ondersteunen en de toegang zal controleren.

Aan de kant van de uitvoerende organisatie zijn de verantwoordelijkheden onder meer ervoor zorgen dat alle apparatuur en software voldoen aan de digitale beveiligingsprotocollen van de instelling, toezicht houden op alle externe trainers en bezoekers, en de volledige verantwoordelijkheid houden voor de integriteit en het juiste gebruik van de apparatuur.

Een ander cruciaal aspect dat in de overeenkomst moet worden opgenomen, is het gedeelte over beveiliging en toegangscontrole. Hier moet duidelijk worden vermeld dat alle activiteiten met betrekking tot de apparatuur onder toezicht zullen plaatsvinden, dat alleen geautoriseerd personeel toegang heeft tot het materiaal en dat voor elke overdracht van digitale bestanden of verbinding met externe apparaten voorafgaande toestemming van de instelling vereist is. Dit biedt de geruststelling aan de gevangenisadministratie dat de educatieve activiteit volledig zal plaatsvinden binnen de parameters van institutionele veiligheid en regelgeving.

Ten slotte moet de overeenkomst een clause over aansprakelijkheid bevatten, waarin duidelijk wordt gemaakt dat de gevangenis niet verantwoordelijk kan worden gehouden voor schade aan de apparatuur, tenzij deze rechtstreeks is veroorzaakt door gevangenispersoneel of institutionele nalatigheid. De uitvoerende partner daarentegen neemt de verantwoordelijkheid op zich voor het gedrag van zijn personeel en voor eventueel misbruik van de apparatuur door de deelnemers onder zijn toezicht.

Het protocol wordt afgesloten met de formele handtekening van beide partijen, doorgaans de wettelijke vertegenwoordiger van de uitvoerende organisatie en de directeur van de gevangenis, en moet vergezeld gaan van bijlagen met de gedetailleerde inventaris van de uitrusting, de namen van erkende opleiders en, waar mogelijk, een ontwerptijdschema voor de uitvoering.

Dit gestructureerde, transparante en wederzijds overeengekomen kader was een sleutelfactor voor de vlotte uitvoering van M4F-activiteiten in verschillende partnerlanden en wordt sterk aanbevolen voor elke toekomstige replicatie van het model.

CONCLUSIES

4. Conclusies en WP4

Deze *Richtlijnen voor het beheer van audio-muziekworkshops in de gevangenis* vormen resultaat 3 van het Music 4 Freedom-project. Het consolideert de pedagogische, operationele en institutionele kennis die is gegenereerd tijdens twee en een half jaar ontwerpen en experimenteren in vijf nationale gevangenisssystemen.

Resultaat 1, het *competentiekader voor hiphopmuziekproductie*, en resultaat 2, de *trainingshandleiding*, legden de conceptuele en didactische basis voor een model dat tegelijkertijd educatief, creatief en revaliderend is. Voortbouwend op die kaders testte het consortium M4F in zeer diverse correctionele omgevingen, elk met zijn eigen administratieve beperkingen, infrastructurele realiteiten en leerlingprofielen.

Het hier gepresenteerde bewijs is zowel bemoedigend als leerzaam. Hiphoponderwijs en digitale muziekproductie bleken opmerkelijk effectief in het bereiken van leerlingen die doorgaans werden uitgesloten van het reguliere aanbod. Deelnemers met minimale digitale geletterdheid en weinig zelfvertrouwen produceerden, arrangeerden en verfijnden tracks die hun persoonlijke identiteit uitdrukten, samenwerking bevorderden en hun leervermogen versterkten.

Tegelijkertijd bevestigde het project dat gevangenisonderwijs verder moet gaan dan het leveren van inhoud. De impact hing af van het aanpassingsvermogen van de methodologie, de bekwaamheid en gevoeligheid van de opleiders, de institutionele openheid van de gastfaciliteit en, bovenal, het creëren van een veilige maar inspirerende werkruimte in een sterk gereguleerde omgeving. De operationele richtlijnen in hoofdstuk 3 specificeren daarom ruimte-indelingen, IT-configuraties, beveiligingsprotocollen en stapsgewijze strategieën voor het betrekken van belanghebbenden voor beoefenaars die het model willen repliceren.

De levensvatbaarheid op lange termijn berust op een partnerschapsarchitectuur die veel verder reikt dan de gevangenispoort. Uit de ervaring met de uitvoering zijn drie concentrische kringen van belanghebbenden naar voren gekomen. De binnenste cirkel bestaat uit gevangenisdirecteuren, opvoeders en IT-functionarissen die zorgen voor dagelijkse toegang en naleving. De tweede cirkel omvat lokale culturele actoren, hiphopartiesten, jeugdcentra, aanbieders van volwassenenonderwijs en gemeentelijke re-integratiediensten, wier aanwezigheid de pedagogie verrijkt en de continuïteit na de vrijlating garandeert. De buitenste cirkel betreft arbeidsmarkt- en certificeringsinstanties, waaronder instanties voor beroepsonderwijs en -opleiding, openbare arbeidsbureaus en platforms voor de muziekindustrie, om workshopcompetenties te vertalen in erkende microcredentials en arbeidstrajecten.

Nu resultaat 3 is opgeleverd, gaat het consortium nu naar het einde van de WP 4, waar deze allianties van belanghebbenden zullen worden geformaliseerd en een community-of-practice zal worden gelanceerd, die ervoor zorgt dat de creatieve, educatieve en rehabilitatieve voordelen die hier zijn gedocumenteerd, worden omgezet in duurzame structuren en blijvende kansen voor de mensen die we dienen.

MUSIC FOR FREEDOM

music4freedom.eu

contact@music4freedom.eu

/m4f.eu

Asturia vzw

ESCOLA DE
TECNOLOGIAS
INOVAÇÃO
E CRIAÇÃO

Erasmus+

Enriching lives, opening minds.

Agenzia Italiana
per la Gioventù

